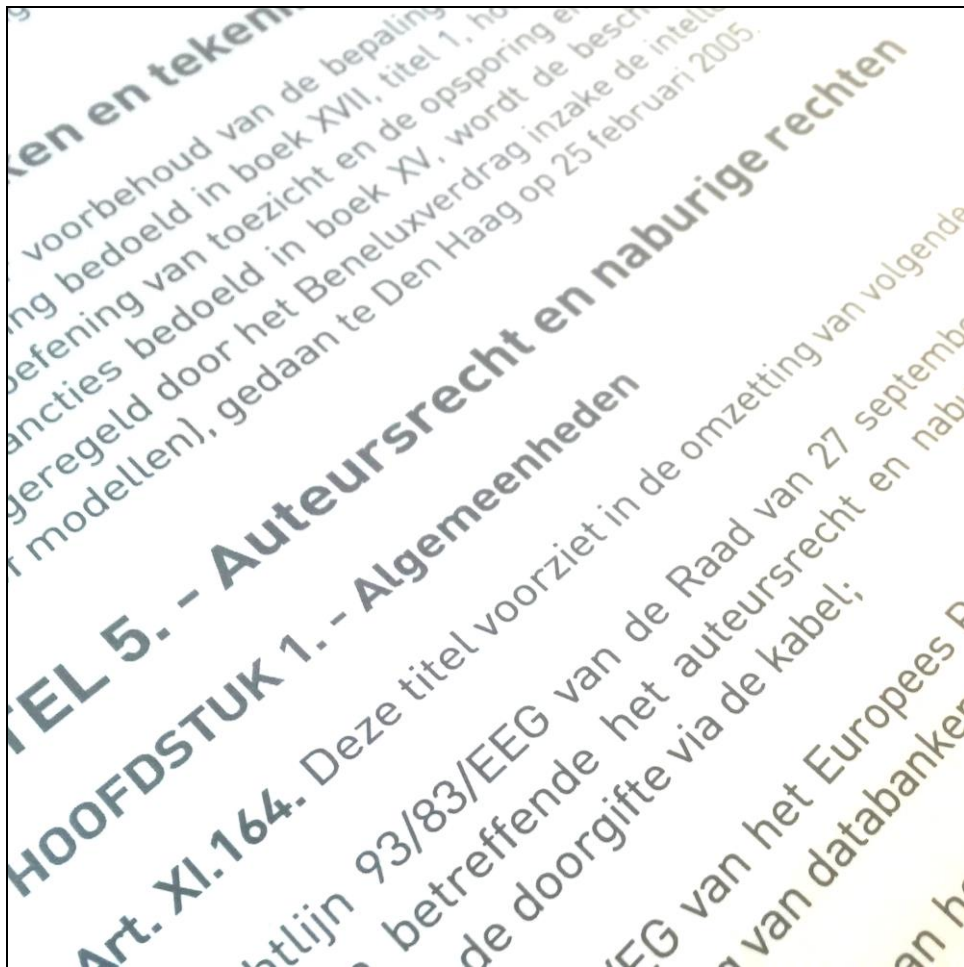

lespakket auteursrechten en licenties

An Van Laer – Anspire.be

Dit lespakket wordt gedeeld met de Creative Commons licentie
[Naamsvermelding - Niet Commercieel - Gelijk Delen \(BY-NC-SA\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)

Versie 2 – januari 2017

1.	Auteursrecht	4
	Situaties	4
	Case 1	4
	Case 2	4
	Case 3	5
	Case 4	5
	Case 5	5
	Case 6	6
	Case 7	6
	Case 8	6
	Case 9	6
	Case 10	7
	Alles op een rijtje.....	7
	Morele rechten	8
	Vermogensrechten	8
	Beschermingstermijn.....	9
	Publiek domein	9
	Thuis kopie	9
	Onderwijs en wetenschappelijk onderzoek	9
	Linken of embedden?	10
	Portretrecht	10
	Naburige rechten.....	11
	Auteursrecht of copyright.....	11
2.	In de praktijk als auteur	12
	Auteursrechten laten gelden	12
	Wat bij inbreuk	12
	Licenties.....	13
	Copyleft	13
	Creative Commons.....	13
	De bouwstenen van de licenties	13
	De zes Creative Commons-licenties	14
	Publiek Domein Verklaringen	15
	Commerciële doeleinden.....	15
	Creative Commons-licentie voor je eigen werk.....	15
	Metadata aanpassen	15
	Let op bij het uploaden.....	16
3.	In de praktijk als gebruiker	17
	Stappenplan	17
	Stap 1: Wie is de auteur?	18
	Stap 2: Licentie?.....	18
	Stap 3: Uitzonderingen?	18
	Stap 4: Toestemming vragen én krijgen	18
	Tip: Zoeken met afbeeldingen bij Google.....	19
	Met een licentie	19
	Zoeken op werken met een licentie	19

Sites met werken met een licentie.....	20
Niets vergeten?	21
Lettertypes	21
Programma's.....	21
4. Bronnen.....	21

1. Auteursrecht

België is al sinds 1886 lid van de Berner Conventie. Deze conventie regelt de erkenning van auteursrechten tussen soevereine landen. Vanaf 1994 is het auteursrecht en de naburige rechten ook opgenomen in de Belgische Wet. Sinds 1 januari 2015 kunnen we de wet in verband met auteursrecht en de naburige rechten nalezen in boek XI van het Wetboek van het economisch recht.

Omdat auteursrecht een erg complex gegeven is, leggen we deze uit aan de hand van een aantal situaties. In de cases werken we met fictieve personen, die speciaal voor deze bundel in het leven zijn geroepen. Alle gelijkenissen met bestaande personen of situaties zijn louter toeval. De voorbeelden bieden een houvast, maar mogen niet als absolute regels worden gezien. Bij auteursrechtelijke problemen zal veel afhangen van de concrete context. Bij twijfel kan je best een advocaat raadplegen die gespecialiseerd is in het auteursrecht.

Situaties

Case 1

Jo is een enthousiaste fotograaf. Hij deelt ook graag zijn foto's en doet dit meestal via Flickr. Hij plaatst altijd het copyrightteken © met zijn naam onderaan de foto zodat deze foto's niet kunnen gekopieerd worden. Moet hij dit doen?

Auteursrecht wordt automatisch toegekend aan elk creatief werk. De maker hoeft het niet te laten registreren en hoeft geen aanvraag te doen om de rechten te verkrijgen. Zodra het werk bestaat, worden aan de auteur automatisch alle rechten voor dat werk toegekend. Op ideeën bestaat er dus geen auteursrecht. Ook op principes en methodes kan je geen rechten verkrijgen. Natuurlijk moet het werk ook origineel zijn. Als het een afgeleide is van een ander werk, dan kan je daar geen auteursrechten op claimen.

Voor het auteursrecht is het niet noodzakelijk dat Jo het copyrightteken op zijn foto's plaatst. Wanneer hij gemakkelijk herkenbaar wilt blijven als maker van deze foto is het wel handig dat hij dit blijft doen (eventueel zonder copyrightteken).

Case 2

Lief is lid van een bloemschikclub en erg creatief op de computer. Elk jaar organiseert de bloemschikclub een tentoonstelling. De club heeft aan Lief gevraagd om een affiche te maken. Lief gebruikt hiervoor afbeeldingen van bloemstukken die ze op Google heeft gevonden. Mag dit?

Naast het auteursrechten zijn er nog andere rechten waar we rekening mee moeten houden. Het reproductierecht is daar een voorbeeld van. Het reproductierecht zorgt ervoor dat de auteur het

recht heeft om het werk te reproduceren of te laten reproduceren door iemand anders. Een auteur kan een vergoeding vragen voor het reproduceren van het werk.

Lief zal dus voor elke foto die ze wilt gebruiken toestemming moeten vragen aan de maker van de afbeelding.

Case 3

Jo wil aan een bevriende fotograaf een aantal foto's, van een fotograaf die hij volgt op Flickr, laten zien. Jo verstuurt via e-mail een aantal links van de foto's op Flickr. Mag dat?

Het leggen van een link naar een op het internet vrij toegankelijke webpagina mag altijd. Jo mag zonder problemen een e-mail sturen met de links. Wat hij niet mag doen, zonder toestemming van de fotograaf, is de foto's downloaden en als bijlage versturen.

Het embedden (insluiten) van video's, bijvoorbeeld een YouTube-filmpje, is ook toegelaten.

Case 4

Jo is een leerkracht. Voor één van zijn lessen heeft hij een cursus geschreven omdat hij er geen geschikt boek over vond. Nu heeft een collega van een andere school gevraagd of hij deze cursus ook mag gebruiken. Hij wil dit officieel doen, zodat Jo ook een vergoeding krijgt. Mag Jo zijn zelfgeschreven cursus verkopen?

Je zou denken als Jo hiervoor toestemming geeft dat dit in orde is. Maar zo simpel is het niet. Het reproductierecht is een onderdeel van de vermogensrechten. Onder de vermogensrechten vallen ook de adaptatierechten voor het bewerken of vertalen en de distributierechten. De vermogensrechten zijn overdraagbaar.

Wanneer een werk gemaakt is in opdracht of ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst, worden de vermogensrechten meestal overgedragen naar de werkgever. Jo zal dus zijn arbeidsovereenkomst erop moeten nalezen.

Zowel in het gemeenschapsonderwijs als in het gesubsidieerd onderwijs staat in de arbeidsovereenkomst te lezen, dat de vermogensrechten op alle werken, die het personeelslid ter uitvoering van zijn functie tot stand brengt, worden overgedragen aan het schoolbestuur.

Case 5

Lief wil enkele van de gedichten van Guido Gezelle gebruiken op de tentoonstelling van de bloemschikclub. Vermits Guido Gezelle overleden is, kan ze geen toestemming meer vragen aan de auteur. Wat moet ze nu doen?

Na het overlijden van de auteur blijft het auteursrecht gedurende 70 jaar bestaan ten voordele van de erfgenamen of de persoon die hij daartoe heeft aangewezen. Wanneer een werk door twee of meer personen is gemaakt, genieten al hun rechthebbenden het auteursrecht tot 70 jaar na de dood van de langstlevende der auteurs.

Lief kan de gedichten van Guido Gezelle gebruiken omdat deze persoon al meer dan 70 jaar overleden is.

Case 6

Jo fotografeert graag mensen op straat. Opeens komt iemand naar hem toe en eist dat hij de foto's die hij juist heeft genomen, verwijdt van zijn toestel. Heeft deze persoon dit recht?

Iedere persoon heeft een soort van exclusief recht op hun eigen beeltenis. Dit wordt portretrecht of het recht op afbeelding genoemd. Dit geldt voor iedereen behalve (tijdelijke) publieke personen in de publieke sfeer en voor menigtes. Je hebt in principe toestemming nodig voor het maken van het portret. Ook heb je voor de reproductie of publiek maken van het portret toestemming nodig van de geportretteerde.

Deze persoon die naar Jo kwam mag dus eisen dat Jo de foto's van zijn toestel verwijdt.

Case 7

Lief heeft enkele kleindochters. Ze wil een aantal kleurplaten van het internet downloaden zodat ze op de volgende regendag weer enkele nieuwe hebben om in te kleuren. Mag dat?

Wanneer het werk op een geoorloofde manier openbaar is gemaakt, kan de auteur zich niet verzetten tegen de reproductie die bestemd is voor privégebruik én geen afbreuk doet aan de normale exploitatie van het werk. Dit wordt de thuiskopie genoemd.

Lief mag dus een kleurplaat downloaden van het internet zolang de kleurplaat online is geplaatst met toestemming van de auteur.

Case 8

Lief maakt ook graag PowerPointpresentaties die ze dan rondmailt naar haar vrienden. Ze heeft op YouTube een geschikt liedje gevonden om erin te gebruiken. Mag ze dat downloaden?

Je zou denken dat dit toegelaten is omdat het ook om een thuiskopie gaat. Maar het is een beetje ingewikkelder dan dat. Je moet zeker zijn dat de muziek op YouTube staat met toestemming van de zanger, producer, ... Ook mag een thuiskopie eigenlijk niet gedeeld worden met anderen buiten de familiekring.

Case 9

Lief heeft een site op het internet gevonden met afbeeldingen. Er staat op de site dat de afbeeldingen mogen gebruikt worden maar niet aangepast. Mag Lief de afbeeldingen gebruiken in haar PowerPointpresentaties en eventueel wat bijsnijden?

Lief mag afbeeldingen downloaden van die site om te gebruiken in haar PowerPointpresentaties. Ze kan de PowerPointpresentaties dan zonder problemen delen met haar vrienden. Let wel op, de auteur heeft enkel de toestemming gegeven voor het reproduceren van de afbeeldingen, niet

voor het aanpassen, zoals bepaald in het adaptatierecht. Lief mag dus de afbeeldingen niet aanpassen, ook al is dit maar wat bijsnijden.

Case 10

Jo is bezig met het verbeteren van een zelfgemaakte cursus. Hij wil graag een afbeelding gebruiken die hij gevonden heeft op internet. Hij heeft gezocht maar hij kan de maker van de afbeelding niet vinden, noch een geschikte andere afbeelding. Mag hij dit gebruiken?

In de vorige situaties hebben we gezien dat Jo de afbeelding enkel mag gebruiken mits toestemming van de auteur. Gelukkig zijn er voor het onderwijs en wetenschappelijk onderzoek enkele uitzonderingen. Hiervoor moet er wel aan een aantal voorwaarden voldaan zijn:

- Ter illustratie bij onderwijs of voor wetenschappelijk onderzoek.
- Geen winstgevende doeleinden.
- Geen afbreuk aan de normale exploitatie van het werk.
- Vermelding van de bron, waaronder de naam van de auteur, tenzij dit niet mogelijk blijkt.
- Elektronische bestanden mogen enkel op een gesloten netwerk zoals bijvoorbeeld een elektronisch leerplatform.

Jo mag zonder problemen de gevonden afbeelding gebruiken in zijn cursus. Normaal zou hij aan bronvermelding moeten doen, maar vermits hij deze gegevens niet vindt, kan hij dit laten. Zou hij zijn cursus elektronisch verspreiden, mag dit enkel via een elektronisch leerplatform. Wil Jo de afbeelding gebruiken op een affiche om de richting in de kijker te zetten, dan is dit enkel mogelijk na toestemming van de auteur.

Alles op een rijtje

Omdat auteursrechten een ingewikkelde materie is, zetten we graag alles nog eens op een rijtje.

Een werk geniet automatisch auteursrechtelijke bescherming. Hiervoor zijn er wel twee vereisten. Het moet een concrete vorm hebben, dus geen ideeën, principes, methodes, ... en het moet origineel zijn. Opzettelijke inbreuk op het auteursrecht geldt als een misdrijf.

In principe is iedereen een potentiële auteur. Van zodra men een 'werk' creëert, is men auteur en geniet men de bescherming van het auteursrecht. Een werk kan je ook heel breed zien. Hieronder vallen:

- alle mogelijke uitingen van het geschreven of het gesproken woord: boeken, artikels in kranten, tijdschriften of op websites, reviews, voordrachten, presentaties, ... maar ook films, animaties, scenario's, ...
- alle mogelijke vormen van beeldende kunst: tekeningen, schilderijen, beeldhouwwerken, architectuur, foto's, ... maar ook posters, flyers, ...
- databanken en software
- alle vormen van design: het ontwerp van een auto, een stoel, ... maar ook het ontwerp van een website.

Het kan nuttig zijn om je werk te deponeren. Als auteur ontvang je dan een registratienummer en een datum die je als bewijs kan gebruiken. Je kan op verschillende manieren deponeren, bij een notaris of bij een auteursvereniging zoals SABAM. Deponeren kan gemakkelijk via sabam.depotonline.eu en is de eerste 5 jaar gratis.

Morele rechten

Een auteur heeft ook morele rechten. Deze zijn onvervreemdbaar, dit wil zeggen dat deze niet overgedragen kunnen worden aan een andere persoon. Onder de morele rechten vallen de volgende rechten:

- De auteur heeft het recht om het werk bekend te maken (of niet bekend te maken).
- De auteur heeft het recht om het vaderschap van het werk op te eisen of te weigeren.
- De auteur heeft het recht om eerbied voor zijn werk.

Als auteur kan niemand je verplichten om een werk bekend te maken. En niemand kan je verplichten om je naam eraan te verbinden. Als auteur heb je ook het recht om je te verzetten tegen elke wijziging van het werk die je eer of reputatie kan schaden.

Vermogensrechten

Onder de vermogensrechten vallen de reproductie-, de adaptatie- en de distributierechten. Deze vermogensrechten zijn overdraagbaar naar een ander persoon of bedrijf/organisatie.

Het reproductierecht bepaalt dat alleen de auteur het recht heeft om zijn werk te kopiëren of te laten kopiëren door iemand anders. De auteur mag dus beslissen of er een reproductie plaatsvindt, en in welke vorm en oplage. Als iemand anders dat wilt doen, is dus toestemming van de auteur nodig. Wanneer een auteur toestemming verleent, mag hij hiervoor een vergoeding vragen.

Het adaptatierecht stelt dat alleen de auteur toestemming kan geven voor het bewerken of vertalen ervan.

Het distributierecht bepaalt dat de auteur toestemming moet geven voor de verspreiding van fysieke exemplaren van het werk. Belangrijk hierbij is dat de auteur alleen controle heeft over de initiële distributie van het werk. Na de eerste legale verkoop van een exemplaar zal dit exemplaar doorverkocht kunnen worden, denk hierbij aan je boeken, CD's, vinylplaten, ... Let wel op dat dit enkel gaat over fysieke exemplaren. Dit geldt niet voor digitaal materiaal, zoals mp3's, e-boeken, ...

Wanneer een auteur werken tot stand brengt ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst kunnen de vermogensrechten worden overgedragen aan de werkgever. De overdracht moet uitdrukkelijk in de arbeidsovereenkomst zijn opgenomen en de creatie van het werk moet binnen het toepassingsgebied van de overeenkomst vallen. Bij een uitvoering van een opdracht of een bestelling kunnen de vermogensrechten eveneens worden overgedragen wanneer uitdrukkelijk in die overdracht is voorzien.

Beschermingstermijn

Na het overlijden van de auteur blijft het auteursrecht gedurende zeventig jaar bestaan ten voordele van de persoon die hij daartoe heeft aangewezen of ten voordele van zijn erfgenamen. Wanneer een werk door twee of meer personen samen is gemaakt, genieten al hun rechthebbenden het auteursrecht tot zeventig jaar na de dood van de langstlevende der auteurs.

Na deze beschermingstermijn gaat het werk over naar het publiek domein. Dit heeft niet altijd tot gevolg dat geen enkele toestemming meer gevraagd moet worden of dat geen enkele vergoeding verschuldigd is om het werk te mogen gebruiken. Er kunnen immers nog andere intellectuele eigendomsrechten op het werk rusten, zoals de naburige rechten van de uitvoerende kunstenaars en de producenten.

Publiek domein

Het publiek domein is een term voor de status van werken die geheel vrij zijn van auteursrechten. Let wel op, als een werk vrij van auteursrechten is, betekent dat niet dat op dat werk gebaseerde werken dit ook zijn.

Er zijn werken die automatisch in het publiek domein terecht komen, bijvoorbeeld wetteksten.

Thuiskopie

Wanneer het werk op een geoorloofde manier openbaar is gemaakt, kan de auteur zich niet verzetten tegen de reproductie die bestemd is voor privégebruik én geen afbreuk doet aan de normale exploitatie van het werk. Dit wordt de thuiskopie genoemd.

Het maken van een privékopie uit een ongeoorloofde bron is niet toegelaten. Onder een ongeoorloofde bron wordt een bron verstaan waarbij inbreuk wordt gemaakt op de rechten van de auteurs.

Kopieën mogen enkel in de familiekring gemaakt worden en hun gebruik moet ook bestemd zijn voor deze familiekring. De familiekring komt overeen met de privésfeer en is dus niet beperkt tot personen waarmee men een biologische band heeft. Maar het is niet toegestaan om kopieën te maken voor vrienden, collega's, ... zelfs indien dit gratis gebeurt.

Onderwijs en wetenschappelijk onderzoek

Wanneer het werk op een geoorloofde manier openbaar is gemaakt, kan de auteur zich niet verzetten tegen de reproductie in het onderwijs of voor wetenschappelijk onderzoek. Hiervoor moet er wel aan een aantal voorwaarden voldaan zijn:

- Ter illustratie bij onderwijs of voor wetenschappelijk onderzoek.
- Geen winstgevende doeleinden.
- Geen afbreuk aan de normale exploitatie van het werk.
- Vermelding van de bron, waaronder de naam van de auteur, tenzij dit niet mogelijk blijkt.
- Elektronische bestanden mogen enkel op een gesloten netwerk zoals bijvoorbeeld een elektronisch leerplatform.

Deze uitzondering is dus enkel van toepassing wanneer de kopie wordt gebruikt ter illustratie bij onderwijs of voor wetenschappelijk onderzoek. Je mag de kopie dus niet gebruiken voor andere doeleinden binnen het onderwijs of wetenschappelijk onderzoek, denk hierbij aan reclame maken voor een opleiding, de jaarlijkse spaghetti-avond, ...

Ook belangrijk is dat de reproductie geen afbreuk mag doen aan de normale exploitatie van het werk. Je mag bijvoorbeeld geen boek helemaal kopiëren voor je leerlingen, want dat maakt dat de leerlingen het boek niet gaan aankopen.

Linken of embedden?

Het leggen van een link naar een op het internet vrij toegankelijke webpagina mag altijd. Ook het embedden (insluiten) van bijvoorbeeld een YouTube-filmpje mag zonder problemen.

Portretrecht

Iedere persoon heeft een soort van exclusief recht op hun eigen beeltenis. Dit wordt portretrecht of het recht op afbeelding genoemd. Het portretrecht is een bijzondere beperking van het auteursrecht en vloeit voort uit de wet van de privacy. Wanneer een portret een auteursrechtelijk beschermd werk is, moet de auteur rekening houden met de rechten van de afgebeelde persoon. Ongeacht of het om een auteursrechtelijk beschermd portret gaat of niet, heeft iedereen het recht op zijn of haar afbeelding.

Zonder zijn/haar toestemming mogen we een persoon niet in beeld brengen. Die regel geldt voor alle soorten portretten. Denk hierbij aan foto's, video's maar ook schilderijen, beeldjes, ... Maar dat is nog niet alles, je mag de bestaande afbeelding ook niet (her)gebruiken zonder toestemming van de afgebeelde persoon. Het is belangrijk om te onthouden dat de toestemming om het portret te maken nog niet wilt zeggen dat je ook toestemming hebt om de afbeelding te gebruiken. Minderjarigen zonder onderscheidingsvermogen (kinderen jonger dan 12 à 14 jaar) kunnen zelf geen toestemming geven. Hiervoor moeten de ouders of voogd dus toestemming geven.

Portretrecht geldt voor iedereen behalve (tijdelijke) publieke personen in de publieke sfeer en voor menigtes. Bekende politici, muzikanten, acteurs, atleten of andere beroemdheden moeten in zekere mate dulden dat er portretten van hen worden gemaakt en dat die ook worden verspreid. Hetzelfde geldt voor tijdelijke publieke personen. Dit zijn mensen die gedurende een korte periode in de schijnwerpers staan, zoals reality-sterren, verdachten in een strafzaak, ... Maar ook die uitzonderingsregel voor publieke personen kent zijn grenzen. Zo is er nog altijd toelating vereist voor het commercieel gebruik van het portret en mag er geen inbreuk worden gemaakt op het privéleven van de publieke persoon.

Tegelijkertijd geldt er ook een bijzondere regeling voor menigtes: als je een foto neemt of filmt op een openbare plaats, is het niet haalbaar om aan alle daar aanwezige personen toestemming te vragen. Slechts wanneer een bepaalde persoon duidelijk centraal staat, zal je diens toestemming moeten vragen.

In de praktijk wordt er aangenomen dat volwassenen een stilzwijgende toestemming geven wanneer er foto's worden genomen in het openbaar. Als fotograaf of organisatie kan je best zorgen voor een schriftelijke toelating voor het nemen van de foto's én het gebruik ervan. Probeer hierbij zo breed mogelijk te zijn, bijvoorbeeld voor reclamedoeleinden.

Naburige rechten

Bij sommige werken is er nog sprake van naburige rechten. Ook uitvoerende kunstenaars en producenten hebben een exclusief reproductie- en distributierecht.

Een voorbeeld. Een CD staat vol met liedjes die geschreven zijn door een liedjesschrijver (auteur). De zanger en de muzikanten (uitvoerende kunstenaars) alsook de producent hebben ook meegewerkt aan de CD. Wil je een liedje gebruiken, moet je toestemming hebben van de liedjesschrijver, de zanger, de muzikanten én de producent.

Auteursrecht of copyright

Hoewel de term copyright dikwijls beschouwd wordt als synoniem of vertaling van de term auteursrecht, gaat het hier om twee begrippen die een heel eigen lading dekken en betrekking hebben op twee verschillende invalshoeken.

De term auteursrecht verwijst naar de continentale regeling van het Europese continent, terwijl de term copyright verwijst naar de bestaande regelgeving en gebruiken van de Angelsaksische landen zoals daar zijn Engeland en Amerika.

Grosso modo kunnen deze verschillen als volgt worden samengevat. Terwijl het auteursrecht de creatie van de auteur als natuurlijke persoon beschermt, legt het copyright de klemtoon meer op de investering. Bedrijven en organisaties kunnen in het copyright systeem ook beschouwd worden als oorspronkelijke rechthebbenden. In het continentale auteursrecht is hier in principe eerst een overdracht van de rechten vereist door de oorspronkelijke auteur aan de bedrijven en organisaties.

In het continentale auteursrecht zijn de morele rechten in principe onvervreemdbaar. In de copyrightlanden zijn de morele rechten quasi onbestaande.

2. In de praktijk als auteur

Tegenwoordig is iedereen een auteur. Denk maar aan de laatste foto die je genomen hebt of het laatste kaartje dat je gemaakt hebt. Wanneer je een origineel werk hebt gecreëerd, zijn er een aantal mogelijkheden. Je kan niets doen en het auteursrecht laten gelden. Of je kan je werk voorzien van een licentie. Vergeet ook nooit de rechten ten opzichte van andere personen, zoals bepaald in het portretrecht.

Auteursrechten laten gelden

Je kan je auteursrechten laten gelden door niets te doen. Dit wil dan zeggen dat je de volledige auteursrechten opeist.

Het kan nuttig zijn om je werk te deponeren. Als auteur ontvang je dan een registratienummer en een datum die je als bewijs kan gebruiken. Je kan op verschillende manieren deponeren, bij een notaris of bij een auteursvereniging zoals SABAM. Deponeren kan gemakkelijk via sabam.depotonline.eu en is de eerste 5 jaar gratis.

Zorg ervoor dat je gemakkelijk als auteur te herkennen bent, door je naam op de foto als watermerk te plaatsen, je naam bij de tekst te plaatsen, ... Je kan ook de metadata van een bestand aanpassen voor je het werk online plaatst.

Wat bij inbreuk

Een inbreuk op je auteursrechten is een misdrijf. Je kan dus naar de rechter stappen en de staking van de inbreuk vragen. De inbreukmaker zal dan alles in het werk moeten stellen om de onwettige toestand te doen ophouden. De rechter kan ook bevelen dat de inbreuk makende goederen uit de handel worden genomen en dat de inbreukmaker kan aansprakelijk worden gesteld voor de morele en materiele schade die jij hebt geleden.

Hiernaast kunnen bepaalde auteursrechtelijke inbreuken ook beteugeld worden door middel van strafrechtelijke sancties, bijvoorbeeld bij namaak. Hierbij kan een gevangenisstraf van 3 maanden tot 3 jaar en/of een geldboete van 100 tot 100.000 euro met zich meebrengen.

Dit is natuurlijk al heel drastisch. De meeste inbreuken gebeuren uit onwetendheid. Afhankelijk van de situatie kan je een e-mail of brief sturen waarin je toelicht dat ze het werk zonder toestemming gebruiken en vragen of ze de inbreuk direct willen stoppen, bijvoorbeeld door je foto van de site te verwijderen. Je mag ook een rekening sturen voor het gebruik van het werk. Wordt de inbreuk niet gestopt, kan je nog altijd naar de rechter stappen.

Licenties

Komt er een vraag voor een reproductie, adaptatie of distributie, dan kan je afhankelijk van de situatie toestemming verlenen of niet. Je geeft dan eigenlijk een licentie aan de persoon, bedrijf of organisatie. Zorg ervoor dat je de voorwaarden van de licentie uitdrukkelijk bepaalt alsook de eventuele vergoeding die hiertegenover staat.

Je kan je werk ook vooraf voorzien van een licentie. Dit wil niet zeggen dat je auteursrecht niet meer laat gelden. Een licentie is juist een uitoefening van je auteursrechten. Het verschil is dat je op voorhand iedereen toestaat om je werk op bepaalde manieren te gebruiken. Eén van de meest gebruikte licenties zijn deze van Creative Commons. Je kan natuurlijk ook je eigen licentie uitschrijven. In een licentie kan je vastleggen of je naam moet vermeld worden, of je werk commercieel kan gebruikt worden, of er aanpassingen mogen gebeuren, ...

Copyleft

Copyleft is een algemene benaming voor het beschikbaar stellen van materiaal om vrij door anderen te gebruiken. Wanneer op een werk een copyleft-licentie rust, dan mag het zonder toestemming van de auteur worden gekopieerd, verspreid en aangepast, mits de bron en naam van de auteur wordt vermeld. Bij copyleft blijft het afgeleide werk ook van het publiek. Werken kunnen door iedereen worden aangepast en verspreid, maar wanneer iemand een werk heeft bewerkt of in een eigen werk heeft opgenomen, kan dat werk niet onder een eigen, meer beperkte licentie worden uitgegeven. Creative Commons licenties zijn een vorm van copyleft.

Creative Commons

Creative Commons (CC) is een oorspronkelijk Amerikaans project. Het wil het mogelijk maken om creatieve werken vrijer beschikbaar te stellen dan bij traditioneel auteursrecht of copyright mogelijk is, zodat die werken bijvoorbeeld makkelijker gekopieerd en verspreid kunnen worden of dat anderen er verder aan kunnen werken. Met een keuze uit zes (gratis) beschikbare standaardlicenties bepaalt de auteursrechthebbende in welke mate zijn of haar werk verder verspreid mag worden, en onder welke voorwaarden dit mag.

De bouwstenen van de licenties

Creative Commons-licenties worden opgebouwd rond vier bouwstenen. Deze bouwstenen stellen vier gebruiksvoorwaarden voor die gecombineerd kunnen worden tot zes verschillende licenties.

Dit zijn de vier bouwstenen van de licenties:

Naamsvermelding (BY): Je staat anderen toe om het werk waar jij auteursrecht op hebt te kopiëren, distribueren, vertonen, opvoeren, en om afgeleid materiaal te maken dat op jouw werk gebaseerd is, maar uitsluitend als jij vermeld wordt als maker.

NietCommercieel (NC): Anderen mogen je werk kopiëren, vertonen, distribueren en opvoeren, alsmede materiaal wat op je werk gebaseerd is, mits niet voor commerciële doeleinden.

GeenAfgeleideWerken (ND): Anderen mogen je werk kopiëren, distribueren, vertonen en opvoeren mits het werk in de originele staat blijft. Het is niet toegestaan dat anderen je werk gebruiken als basis voor nieuw materiaal.

GelijkDelen (SA): Je staat anderen toe om van jouw werk afgeleid materiaal te maken onder de voorwaarde dat zij het onder dezelfde licentie vrijgeven als het originele werk.

De Naamsvermelding voorwaarde is een verplicht onderdeel van elke licentie en GelijkDelen en GeenAfgeleideWerken zijn niet-compatibel in eenzelfde licentie. Hierdoor zijn er uiteindelijk zes verschillende combinaties mogelijk.

De zes Creative Commons-licenties

Op basis van deze vier bouwstenen zijn er in totaal zes verschillende Creative Commons licenties. Hieronder vind je de zes licenties gerangschikt van minst restrictief naar meest restrictief.

Naamsvermelding (CC-BY): Deze licentie staat anderen toe je werk te verspreiden en bewerken en staat ook toe dat er verder gebouwd wordt op je werk, ook voor commerciële doeleinden, zolang je maar genoemd wordt als originele maker.

Naamsvermelding-GelijkDelen (CC-BY-SA): Deze licentie staat anderen toe je werk te bewerken en te gebruiken als basis voor hun eigen werk, ook voor commerciële doeleinden, zolang je genoemd wordt en zolang ze dezelfde licentie toepassen op hun nieuwe creaties.

Naamsvermelding-NietCommercieel (CC-BY-NC): Deze licentie staat anderen toe je werk te bewerken en er verder op te werken zolang dat gebeurt voor niet-commerciële doeleinden. Hoewel het nieuwe werk je als maker moet erkennen en niet-commercieel moet zijn, hoeft dat werk niet onder dezelfde licentie gepubliceerd te worden.

Naamsvermelding-NietCommercieel-GelijkDelen (CC-BY-NC-SA): Anderen mogen je werk remixen, veranderen en voor niet-commerciële doeleinden hergebruiken, zolang jij genoemd wordt en zolang ze hun creaties onder een identieke licentie aanbieden.

Naamsvermelding-GeenAfgeleideWerken (CC-BY-ND): Deze licentie staat herpublicatie toe, commercieel en niet-commercieel, zolang het werk in haar geheel en onveranderd wordt aangeboden en zolang jij als maker wordt genoemd.

Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken (CC-BY-NC-ND): Dit is de meest restrictieve licentie. Het staat anderen toe je werk te downloaden en met anderen te delen. De voorwaarden zijn dat jij als maker genoemd wordt, dat het werk niet veranderd wordt en dat het werk niet-commercieel wordt ingezet.

Publiek Domein Verklaringen

Creative Commons biedt twee manieren aan om aan te geven dat een werk zonder beperkingen gebruikt kan worden.

Met de CCo verklaring kan een rechthebbende aantonen dat hij afstand doet van zijn auteursrecht voor zover dit wettelijk is toegestaan.

Met de Publiek Domein Verklaring kan je werken identificeren die niet auteursrechtelijk beschermd zijn of waarvan het auteursrecht is verlopen.

Commerciële doeleinden

We spreken over niet-commerciële en commerciële doeleinden binnen de licenties en de Creative Commons-licenties. Creative Commons omschrijft niet-commercieel als niet in de eerste plaats bedoeld om er een zakelijk voordeel of een financiële vergoeding mee te krijgen. Verder wordt dit niet toegelicht.

Commercieel moet in brede zin worden bekeken. Wanneer het gebruik ook maar enig financieel voordeel oplevert, moet dit als commercieel worden beschouwd.

Een voorbeeld. Je maakt een affiche voor een evenement van de vereniging waarvan je lid bent. Je gebruikt hiervoor een afbeelding van iemand anders. Je doet dit gratis. Wanneer de afbeelding is gedeeld met een niet-commerciële licentie is dit niet toegelaten. Je verdient geen geld met de affiche op zich, maar het evenement is wel commercieel.

Creative Commons-licentie voor je eigen werk

Wil je een Creative Commons-licentie toekennen aan je werk en weet je niet goed welke kiezen? Dan kan je de licentiekiezer gebruiken. Deze vind je op creativecommons.org/choose/?lang=nl. Onderaan de licentie-eigenschappen kan je de geselecteerde licentie vinden. Onderaan de pagina vind je ook nog het html-code die je kan gebruiken op je website.

Let wel op: Creative Commons-licenties kan je niet intrekken. Wanneer je iets publiceert onder een CC-licentie zit je eraan vast.

Metadata aanpassen

Van de meeste bestanden kan je de metadata aanpassen. Hierin kan je jezelf als auteur opgeven, je licentie noteren, ... Let wel dat iedereen deze metadata ook kan aanpassen en dus

verwijderen. In sommige programma's zoals Lightroom kan je deze metadata aanpassen, maar het kan ook gewoon in de Verkenner.

Zorg ervoor dat het bestand gesloten is. Klik rechts op het bestand waarvan je de metadata wilt aanpassen en kies *Eigenschappen*. In het tabblad *Details* kan je gegevens toevoegen, wijzigen en verwijderen.

Let op bij het uploaden

Bij het uploaden van je werk naar een website, lees je best de voorwaarden. Het kan zijn dat er in de voorwaarden staat dat de website je werk kan gebruiken voor commerciële doeleinden zonder je toestemming.

Bij de meeste sociale media geef je bij het uploaden de toestemming om de geüploade content te reproduceren. Dat is natuurlijk vanzelfsprekend want anders kan Facebook, Twitter, ... je werk niet tonen aan andere gebruikers. Maar wanneer je de regels goed naleest, kan dit ook betekenen dat de netwerken er commercieel mee aan de slag kunnen gaan.

3. In de praktijk als gebruiker

Stappenplan

Wil je een foto, filmpje, tekst, ... (een werk) gebruiken? Ga ervan uit dat alles wat je vindt offline en online auteursrechtelijk is beschermd en dat je toestemming moet hebben om er gebruik van te maken.

Stap 1: Wie is de auteur?

Jij. En is het een origineel werk? Dan kan je zonder problemen het werk gebruiken.

De auteur is meer dan 70 jaar overleden. Dan behoort het normaal tot het publiek domein. Let wel op dat er nog andere intellectuele eigendomsrechten op het werk kunnen rusten, zoals de naburige rechten van de uitvoerende kunstenaars en de producenten.

Een ander. Zie volgende stap

Stap 2: Licentie?

Bekijk het werk en de bron waarvan je het werk hebt. Het kan zijn dat er ofwel op het werk ofwel op de bron de licentie vermeld staat. De zin *Alle rechten voorbehouden* staan soms ook vermeld. Deze zin heeft geen juridische meerwaarde en betekent dat de auteur zijn auteursrechten laat gelden.

Geen licentie opgegeven/Alle rechten voorbehouden. Zie volgende stap.

Creative Commons-licentie. Je kan het werk gebruiken met vermelding van de auteur en in overeenstemming met de voorwaarden van de licentie.

Stap 3: Uitzonderingen?

Geldt er één van de uitzonderingsregels?

Nee. Zie volgende stap.

Thuiskopie. Je mag het werk gebruiken wanneer het werk op een geoorloofde manier openbaar is gemaakt (dus niet illegaal verkregen is) én wanneer je dit werk, of het afgeleide werk, niet gaat delen buiten de familiekring.

Onderwijs/wetenschappelijk onderzoek. Je mag het werk gebruiken wanneer het werk op een geoorloofde manier openbaar is gemaakt (dus niet illegaal verkregen is) én je aan de andere voorwaarden van het onderwijs/wetenschappelijk onderwijs voldoet:

- Ter illustratie bij onderwijs of voor wetenschappelijk onderzoek.
- Geen winstgevende doeleinden.
- Geen afbreuk aan de normale exploitatie van het werk.
- Vermelding van de bron, waaronder de naam van de auteur, tenzij dit niet mogelijk blijkt.
- Elektronische bestanden mogen enkel op een gesloten netwerk zoals bijvoorbeeld een elektronisch leerplatform.

Stap 4: Toestemming vragen én krijgen

Je doet dit door een brief of e-mail te sturen naar de auteur of zijn/haar beheersvennootschap, bijvoorbeeld SABAM, deAuteurs, ... Beschrijf hierin ook waarvoor je het werk wilt gebruiken. Afhankelijk van het situatie kan het zijn dat je een vergoeding aan de auteur moet betalen voor het gebruik van zijn werk.

Weet je niet precies wie de auteur is? Probeer dan eerst contact op te nemen met de bron of website waar je het werk hebt gevonden. Bij een foto of tekening kan je zoeken met afbeeldingen van Google gebruiken.

Geen reactie of geen toestemming. Dan betekent dat je het werk niet kan gebruiken. Je hebt immens uitdrukkelijke toestemming nodig.

Toestemming gekregen. Dan mag je het werk gebruiken. Let wel op dat dit enkel mag onder de voorwaarden die de auteur heeft vastgelegd en voor het gebruik dat je hebt opgegeven.

Tip: Zoeken met afbeeldingen bij Google

Je kan het internet doorzoeken op basis van een afbeelding. Google toont resultaten van visueel vergelijkbare afbeeldingen en pagina's met overeenkomende afbeeldingen.

Surf hiervoor naar images.google.be en klik op het camera-symbool. Je hebt nu de mogelijkheid om een link naar de afbeelding te plakken of de afbeelding van je computer te uploaden.

Met een licentie

Je wilt niet altijd toestemming vragen en toch werken vinden die je mag gebruiken. Dan kan je best zoeken naar werken die verspreid zijn met een licentie. Er zijn verschillende websites waar je verschillende (gratis) materialen kan vinden.

Zoeken op werken met een licentie

Bij het zoeken zijn er al enkele mogelijkheden om te zoeken op werken met een licentie bij Google, Flickr en Bing.

Google Afbeeldingen

Wanneer je een afbeelding zoekt bij Google Afbeeldingen, krijg je de mogelijkheid om *Zoekhulpmiddelen* te gebruiken. Klik hierop. Je kan dan klikken op *Gebruiksrechten* om de gepaste licentie te kiezen. Kies *Gelabeld voor hergebruik (inclusief aanpassing)* wanneer je de afbeelding ook commercieel wilt gebruiken.

Gebruiksrechten ▾	Meer hulpmiddelen ▾
Niet gefilterd op licentie	
Gelabeld voor hergebruik, inclusief aanpassing	
Gelabeld voor hergebruik	
Gelabeld voor niet-commercieel hergebruik, inclusief aanpassing	
Gelabeld voor niet-commercieel hergebruik	

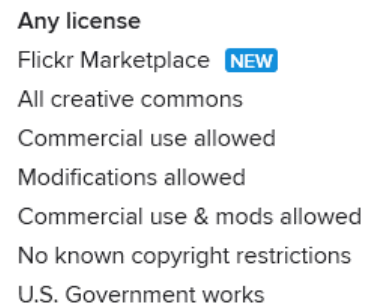
Google Geavanceerd zoeken

Klik in de Google zoekmachine op de Opties-knop en kies *Geavanceerd zoeken*. Of start op google.be/advanced_search?hl=nl. Als laatste van de filters vind je *Gebruiksrechten*. Kies hier de licentie die je wilt gebruiken.

Flickr

Bij het zoeken naar afbeeldingen bij Flickr kan je ook filteren op afbeeldingen met licentie. Klik hiervoor op *Any license* en kies de gepaste licentie.

Bing

Zoek je bij Bing op afbeeldingen, kan je de afbeeldingen filteren op *Licentie*. Klik op *Licentie* om de licentie te kiezen waarmee je wilt werken.

In een office-programma kan je online afbeeldingen toevoegen. Hierbij wordt ook Bing gebruikt als zoekmachine.

Sites met werken met een licentie

Op search.creativecommons.org kan je zoeken naar materiaal. Deze site gebruikt het materiaal van sites zoals Google Afbeeldingen, Flickr, ... die werken delen met een licentie.

De volgende sites delen gratis werken met een licentie:

- ccMixter (muziek) - ccmixter.org
- Clker (clipart en illustraties) - clker.com
- Freeimages.com (foto's) - nl.freeimages.com
- Freepik.com (foto's, vectoren, iconen, ...) - freepik.com
- Jamendo (muziek) - jamendo.com
- Klascement (leermiddelen) - klascement.net
- Morguefile.com (foto's) - morguefile.com
- Openclipart (clipart en illustraties) - openclipart.com
- Pixabay (foto's, illustraties, vectoren en video's) - pixabay.com

- SoundCloud (muziek) - soundcloud.com
- Unsplash (foto's) - unsplash.com
- Wikimedia (media) - commons.wikimedia.org
- Wikipedia (encyclopedie) - nl.wikipedia.org

Er zijn verschillende organisaties die sites met werken met licenties en rechtenvrij materiaal verzamelen. Hieronder een lijstje:

- Mediaraven: pinterest.com/mediaraven/rechtenvrij-materiaal/
- Klascement: klascement.info/help/vrij/

Tip: Dubbelcheck altijd of het gevonden werk wel gedeeld is met een licentie en de voorwaarden van de licentie. Bij twijfel contacteer je best de auteur.

Niets vergeten?

Lettertipes

Een veel vergeten 'werk' zijn de lettertipes die je gebruikt in je werken. Ook deze zijn beschermd door het auteursrecht. De meeste lettertipes komen met zijn eigen licentie.

Programma's

Sommige programma's beperken ook het gebruik van het werk dat ermee wordt gemaakt. Zo mag je de gratis versie van SketchUp (SketchUp Make) enkel gebruiken voor niet-commerciële doeleinden.

4. Bronnen

De volgende bronnen zijn gebruikt bij het maken van dit lespakket:

- Boek XI van het Wetboek van het economisch recht - economie.fgov.be/nl/binaries/WER_Boek_11_tcm325-256653.pdf
- Mediawijs.be, verschillende artikels en tools over het auteursrecht - mediawijs.be/zoeken?query=auteursrecht
- Auteursrechten in onderwijs - ond.vlaanderen.be/auteursrechten/
- Creative Commons - creativecommons.be en creativecommons.org